

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถที่จะดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและยังเป็นส่วนหนึ่งของการถือหนุ่การพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสมให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสู่สังคมโลกาภิวัตน์หรือสังคมโลกที่ไร้พรมแดน

รัฐได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนและคุณภาพของคน เนื่องจากเห็นว่า “คน” เป็นทั้งสาเหตุ ปัจจัยและผลลัพธ์สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการพัฒนาประเทศไทย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จึงเน้นพัฒนาศักยภาพของคนหรือเน้นคนเป็นจุดศูนย์กลางและมุ่งเน้นให้ประชาชนทุกคนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพรวมทั้งมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุกๆ ด้านอย่างเต็มที่ โดยคาดหวังว่าเมื่อคนมีพัฒนาการอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ แล้วจะเป็นพื้นฐานในการสร้างพลังครอบครัว ชุมชน สังคม และส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศต่อไป การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งได้รับความรู้และประสบการณ์พื้นฐานในการประกอบอาชีพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาประเทศตามที่ต้องการได้ ดังนั้นเป้าหมายการจัดการศึกษาในทุกระดับจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านการพัฒนาคนการพัฒนาอาชีพการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (กรมวิชาการ, 2543 : 1-2) ต่อเนื่องไปจนถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและการบริหารประเทศควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยรวมไปจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบททั้งที่เป็นโอกาส และข้อจำกัดต่อการพัฒนา

ประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอันเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548 : 246)

การจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทางด้านสาขางานวิจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการศึกษาซึ่งจะเป็นบันไดขั้นแรกของการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนให้เกิดขึ้น เพื่อผู้เรียนสามารถที่จะดึงเอาศักยภาพของตนเองออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ที่ทำให้เกิดทักษะความรู้ความสามารถในสาขางานวิจิตรศิลป์ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมซึ่งจะเป็นการวางรากฐานของทักษะความรู้ความสามารถในทางด้านศิลปะให้เกิดความรู้ความชำนาญ โดยผู้เรียนสามารถนำเอาทักษะความรู้ความสามารถที่ได้รับนั้นไปใช้เพื่อศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือระดับอนุปริญญาตรีและระดับปริญญาตรีไปจนถึงระดับที่สูงยิ่งขึ้นต่อไป หรือจะเป็นการนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพอย่างเต็มศักยภาพทั้งด้านทักษะและความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและยังเป็นส่วนหนึ่งของการเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป

ดังนั้นในการค้นหาแนวทาง เพื่อพัฒนาศักยภาพทางด้านศิลปะในสาขางานวิจิตรศิลป์ของผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของสถานศึกษากับสถานประกอบการในสังคมปัจจุบัน รวมไปถึงผู้รับบริการได้เป็นอย่างดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของการระดมความคิดการคิดค้นและรวมไปถึงการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปของแนวทางร่วมกัน ในการกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการพร้อมกับการติดตามประเมินผลและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสมตรงตามแนวทางของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2545 ปรับปรุง พ.ศ. 2546 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีทักษะและมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทยโดยมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อพัฒนากำลังคนระดับฝีมือให้มีความชำนาญเฉพาะด้านมีคุณธรรมบุคลิกภาพและเจตคติที่เหมาะสมสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจสังคมทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ (กรมอาชีวศึกษา, 2545 : 4)

ตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษามีความสำคัญและมีบทบาทต่อมนุษย์ในเกือบทุกๆด้านเพราะการศึกษาเปรียบเสมือนบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจและสามารถที่จะนำเอาทักษะความรู้ความสามารถของตนเองที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสาขางานวิจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และ ภาพพิมพ์ ซึ่งจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญตามที่ระบุไว้ข้างต้นเพราะจะเป็นการวางรากฐานของการศึกษาทางด้านศิลปะให้กับเยาวชนเพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความรู้ความสามารถด้านทักษะในทางศิลปะและยังเป็นการเสริมสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการที่จะอนุรักษ์ให้ศิลปะของไทยคงอยู่ตลอดไป

วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลาเป็นสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาที่เปิดการสอนในระดับ ปวส. และ ปวช. มี 3 ประเภทวิชา คือ คหกรรม พาณิชยกรรม และศิลปกรรม ระดับ ปวส. มี 4 ประเภทวิชา คือ คหกรรม บริหารธุรกิจ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และศิลปกรรมแต่ละประเภทวิชาได้แบ่งออกเป็นหลายสาขา และหลายๆ รูปแบบมีทั้งการศึกษาในภาคปกติภาคสมทบและการศึกษาในระบบทวิภาคี (DVT) ซึ่งเป็นการศึกษาในรูปแบบของความร่วมมือกันกับสถานประกอบการ (Co-Operation Education of Training) ในระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการตามความต้องการของสถานประกอบการโดยความเห็นชอบทั้งสองฝ่าย สถานศึกษารับผิดชอบดูแลในเรื่องของการสอนภาคทฤษฎี และการปฏิบัติเบื้องต้นส่วนสถานประกอบการดูแลรับผิดชอบในการฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติตามหลักสูตรระยะเวลาเรียนและฝึกอบรมส่วนใหญ่อาจเรียนในสถานศึกษาประมาณ 1 เดือน และฝึกภาคปฏิบัติหลักสูตรในสถานประกอบการ 3 เดือน ทั้งนี้แล้วแต่การตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษา และสถานประกอบการ (วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา, 2547 : 12)

จากแนวทางของการมีส่วนร่วมครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา กับสถานประกอบการด้านศิลปะที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพทางด้านศิลปะเป็นพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้คัดเลือกตามหลักการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) โดยผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขางานวิจิตรศิลป์ และเล็งเห็นถึงความจำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นเพราะที่ผ่านมาทางสาขางานวิจิตรศิลป์ยังไม่ได้มีการจัดทำวิจัยที่เจาะลึกถึงศักยภาพทางด้านศิลปะและสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียน รวมถึงสภาพแวดล้อมทั่วไปที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้และทักษะให้กับผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนยังขาดศักยภาพด้านศิลปะที่ควรจะเป็น

ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนที่สถานศึกษาและสถานประกอบการได้กำหนดร่วมกัน จึงเป็นการสร้างโอกาสทางเลือกของการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตของผู้เรียนในสังคมนระบบการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในด้านการศึกษาศึกษาและความมั่นคงในงานอาชีพ จึงเป็นระบบการศึกษาที่เอื้อให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ รวมถึงหน่วยงานองค์กรต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะการปฏิบัติงานของผู้เรียน เพื่อเตรียมความพร้อมกับการรับสิ่งต่างๆ ที่กำลังเข้ามาท้าทายในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดตนเอง เพื่อดำรงอยู่ในโลกของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นอย่างไร
2. แนวทางในการส่งเสริมศักยภาพทางด้านศิลปะที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา และสถานประกอบการเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ สองประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านศิลปะที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลาเป็นพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งมี 3 ประเภทวิชา คือ คหกรรม พาณิชยกรรม และศิลปกรรม ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานี้มาเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางของการพัฒนา

ศักยภาพทางด้านศิลปะของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ดังนี้

ขอบเขตด้านข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกตามหลักการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน สถานประกอบการด้านศิลปะ จำนวน 4 คน ครู อาจารย์ สาขางานจิตรศิลป์ จำนวน 4 คน ผู้เรียน จำนวน 4 คน และผู้ปกครองจำนวน 4 คน รวมทั้งหมด จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึก (Indepth Interview) และการจัดประชุมวิพากษ์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ เพื่อสรุปผลของการดำเนินงานทั้งหมด จำนวน 2 ครั้ง

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในประเด็น กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพด้านศิลปะที่สอดคล้องกับความต้องการระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ

โดยในการวิจัยแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้จะเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย สถานศึกษา และสถานประกอบการ ในลักษณะของการประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ซึ่งประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขางานจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา 2) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขางานจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์

นิยามศัพท์

1. สถานศึกษา หมายถึง วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา ตั้งอยู่เลขที่ 74 ถนนรามวิถี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. ประกาศนียบัตรวิชาชีพเรียกว่า ปวช. หมายถึง การศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 3 ปี หลังจากหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า
3. สถานประกอบการ หมายถึง สถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับแขนงทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ 1) ร้านจิตรกรรม 2) ร้าน The Art Studio 3) ร้านศิลปจิรา 4) ร้านบรรลือการพิมพ์ ซึ่งเป็นสถานประกอบการด้านศิลปะที่เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

4. ผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสาขางานวิจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา

5. การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การนำเอาความสามารถทางด้านศิลปะของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่ซ่อนเร้นภายในร่างกายนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการตามกรอบของแนวทางที่กำหนดไว้

6. แนวทางของการมีส่วนร่วม หมายถึง แนวทางของการส่งเสริมศักยภาพทางด้านศิลปะของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสาขางานวิจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลาที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การคิดค้นและวิเคราะห์ถึงปัญหาร่วมกัน รวมทั้งหาข้อสรุปของแนวทางอันนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากแนวคำถามในการสัมภาษณ์ระดับลึก รวมถึงการจัดประชุมวิพากษ์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการ ครู อาจารย์ ผู้เรียน และผู้ปกครอง ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขางานวิจิตรศิลป์ สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา ซึ่งเป็นการค้นหาแนวทางหรือความต้องการร่วมกันในการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะของผู้เรียนที่ตอบสนองความต้องการของสถานศึกษากับสถานประกอบการ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยแบบมีส่วนร่วมอื่นๆ ในระดับอาชีวศึกษาต่อไป